

УДК 378:004

Р.М. Горбатюк, м. Тернопіль, Україна / R. Horbatiuk, Ternopil, Ukraine
e-mail: gorbaroman@gmail.com

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ФАСИЛІТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Анотація. У матеріалах статті окреслено проблему формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій. Для досягнення поставленої мети спроектовано структурно-функціональну модель формування педагогічної фасилітації. Значну увагу приділено системному підходу, що є одним із важливих для підвищення ефективності навчально-виховної роботи під час підготовки студентів та є підґрунтям модернізації освітнього процесу. Системними характеристиками моделі є динамічність, відкритість і багаторівневий характер. Вищою цінністю педагогічної фасилітації є цілісна особистість, котра є змілим організатором навчального процесу, вмє працювати з людьми, цінити колективний досвід, критично оцінювати досягнуте, бути професійно компетентним. Модель складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих блоків: мотиваційно-цільового, організаційного, процесуально-змістового, критеріально-оцінювального, орієнтованих на досягнення передбачуваного результату – оптимального рівня педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів. Мотиваційно-цільовий блок визначає стратегію професійної підготовки, вихідні методологічні і теоретичні положення освітнього процесу, мету і завдання формування педагогічної фасилітації у студентів. В організаційному блоці визначено методологічні підходи, чинники, принципи, механізми та умови формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів. Процесуально-змістовий блок включає: компоненти освітнього середовища педагогічного університету та змістові лінії формування педагогічної фасилітації у майбутніх інженерів-педагогів. Критеріально-оцінювальний блок моделі містить систему критеріїв і показників, сформованість яких дозволяє виокремити рівні педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів.

Ключові слова: педагогічна фасилітація, інженери-педагоги, структурно-функціональна модель, системний підхід, професійна підготовка, компетентність, механізми, принципи, сформованість.

Structural and functional model of pedagogical facilitation formation of the future engineer-teachers

Annotation. The article reveals the problem of pedagogical facilitation formation of the future engineer-teachers in the field of computer technologies. To achieve the assigned goal the structural and functional model of pedagogical facilitation formation is designed. The considerable attention is given to the system approach which is one of important for teaching and educational work efficiency increasing during students' preparation and is a basis of modernization of educational process. System characteristics of model are openness, dynamic and multilevel character. Supreme value of pedagogical facilitation is the complete person who is the skillful organizer of educational process, and is able to work with people, to appreciate collective experience, critically to estimate reached, and is professionally competent. The model consists of the interconnected and co-operating blocks: motivational and purposeful, organizational, content-procedural, criteria-estimating, which are focused on achievement of predictable result - an optimum level of pedagogical facilitation of future engineer-teachers. The motivational and purposeful block defines vocational training strategy, initial methodological and theoretical regulations of educational process, the purpose and tasks of pedagogical facilitation formation of students. Methodological approaches, factors, principles, mechanisms and conditions of pedagogical facilitation formation of the future engineer-teachers are defined in the organizational block. The content-procedural block includes: pedagogical university educational environments components and substantial lines of pedagogical facilitation formation of the future engineer-teachers. The criteria-estimating block of model contains system of criteria and indicators, formation of which allows allocating pedagogical facilitation levels of the future engineer-teachers.

Key words: pedagogical facilitation, engineer-teachers, structural and functional model, system approach, professional training, competence, mechanisms, principles, formation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку з динамічним розвитком інформаційного суспільства професійна діяльність майбутніх інженерів-педагогів не є визначеною на період професійної діяльності, а передбачає необхідність неперервної освіти. Здатність адаптуватися до змінних умов і технологій навчання є особливо актуальною для інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій, оскільки в сучасних умовах упродовж періоду їхнього навчання у вищому педагогічному навчальному закладі відбувається зміна поколінь програмних і апаратних засобів, з'являються нові інформаційно-комунікаційні технології, оновлюється зміст навчальних дисциплін. Тому, в процесі підготовки студентів потрібно не тільки формувати їхню

професійну компетентність, а також сприяти розвитку особистих якостей і задатків.

Професійна компетентність майбутнього інженера-педагога визначає його здатність вирішувати професійні завдання, а також проблеми, що виникають у реальних ситуаціях організації навчально-виховного процесу, з використанням знань і професійного досвіду. Вона (професійна компетентність) забезпечує формування у студентів фасилітативної педагогічної взаємодії, яка відображає специфіку майбутньої професійної діяльності. У контексті підготовки таких фахівців важливим завданням, на нашу думку, є обґрунтування технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Значну кількість наукових досліджень присвячено формуванню різних аспектів педагогічної фасилітації у майбутніх фахівців (Г. Коджаспірова, О. Кондрашихіна, Л. Мітіна, І. Шахова, В. Якунін та ін.). Однак, формування педагогічної фасилітації в майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій вищих педагогічних навчальних закладів не є предметом їхнього дослідження. Проте у деяких психолого-педагогічних дослідженнях зроблені спроби осмислити природу педагогічної фасилітації та визначити умови і шляхи її формування (Є. Врублевська, О. Галіцан, Р. Дімухаметов, М. Казанжи, З. Курлянд та ін.). Дослідження з формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій практично відсутні. Крім того, не створено цілісної теорії з цієї проблеми, не накопичено сукупного емпіричного матеріалу, не виявлено умов ефективності цього процесу в період професійної підготовки студентів, відсутня структура їх фасилітативної спрямованості.

Метою статті є теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою всебічного вивчення процесу формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) було використано метод педагогічного моделювання.

Для того, щоб створювана модель відповідала своєму призначенню, вона повинна відповідати низці вимог, оскільки їх невиконання позбавляє її відповідних властивостей. Першою вимогою є інгерентність моделі, тобто достатній ступінь її узгодженості з освітнім середовищем підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій, в якому вона буде функціонувати [1, с. 78]. Інший аспект інгерентної моделі полягає в тому, що в ній повинні бути передбачені не тільки «стикувальні вузли» з освітнім середовищем, а також у ньому повинні створюватись передумови, які забезпечуватимуть функціонування створюваної моделі. Тобто, не тільки модель повинна пристосовуватися до освітнього середовища, але і середовище необхідно пристосовувати до моделі. Друга вимога – простота моделі, що є її невідторотною властивістю: в моделі неможливо зафіксувати все різноманіття реальної ситуації. З іншого боку, простота моделі потрібна для оперування нею, використання її як робочого інструменту, що повинен бути зрозумілим. Третя вимога, якій повинна відповідати експериментальна модель – адекватність, яка означає, що вона є достатньо повною, точною та істинною для досягнення визначених цілей [1, с. 86].

Окрім зазначених вище вимог, актуальними у

нашому випадку є методологічні вимоги до структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів, зокрема: концептуальність, системність, керованість, ефективність, відтворюваність.

Значну увагу в процесі розробки структурно-функціональної моделі приділяли системному підходу, який розглядається нами як один із важливих шляхів підвищення ефективності навчально-виховної роботи у ТНПУ під час підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі комп'ютерних технологій, і є основою модернізації навчально-виховного процесу. Цей підхід забезпечив активізацію процесу формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів, а також професійних компетентностей [2, с. 123].

Системність моделі полягає в тому, що її компоненти перебувають у тісній взаємодії та утворюють цілісну систему, де досягнення поставленої мети можливе за умови взаємозв'язку і взаємозумовленості всіх компонентів моделі, які виконують відповідні функції. Враховуючи це, системними характеристиками структурно-функціональної моделі є динамічність, відкритість і багаторівневий характер. Динамічність моделі проявляється в тому, що формування педагогічної фасилітації відбувається поступово від задовільного рівня до оптимального, а це сприятиме розвитку навичок фасилітатора майбутніх інженерів-педагогів. Зміна рівнів сформованості педагогічної фасилітації спричинятиме зміну моделі завдяки її нелінійності. Відкритість структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів зумовлена безпосереднім впливом освітнього середовища на її функціонування. Завдяки відкритості можлива трансформація моделі залежно від нових знань, досягнень науки і практики, конкретних педагогічних умов, особистісних освітніх потреб та особливостей студентів. Багаторівневий характер передбачає перехід з одного рівня на інший, при цьому рівень сформованої педагогічної фасилітації підвищується [3; 4, с. 101].

Під час проектування структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів дотримувалися таких положень:

- професійна компетентність студентів формується не лише в процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін, а також упродовж вивчення професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін [5, с. 142];

- процес педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів повинен бути цілісним, гнучким і динамічним, має враховувати професійну спрямованість, відповідати сучасним вимогам підготовки фахівців для системи ПТНЗ і професійних

коледжів;

– формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів має базуватися на структурно-функціональній моделі, яка створюється, виходячи з професійних функцій та узагальнених завдань діяльності, котрі має виконувати і розв'язувати фахівець, а також професійних компетентностей, якими він має володіти.

На нашу думку, метод моделювання дає

можливість виділити та відобразити основні компоненти та характеристики процесу формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів. Модель передбачає розкриття векторів професійних цілей і цінностей, основних функцій, задач і засобів діяльності, характеру умов діяльності інженерів-педагогів, структуру необхідних і достатніх якостей.

Рис. 1. Структурно-функціональна модель технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів

У процесі розробки структурно-функціональної моделі було враховано, що високий рівень педагогічної фасилітації створює умови для реалізації потенційних сутнісних сил суб'єктів навчально-виховного процесу. Щоб осмислити процеси формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів необхідно визначити їх ціннісні орієнтири, усвідомити, що вища цінність педагогічної фасилітації – це цілісна особистість, котра вміє працювати з людьми, цінувати колективний досвід, критично оцінювати досягнуте, бути професійно компетентним, дисциплінованим, вимогливим до себе і суб'єктів навчання.

З урахуванням сутності професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів розроблено експериментальну структурно-функціональну модель технології формування педагогічної фасилітації. **Модель** складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих блоків: мотиваційно-цільового, організаційного, процесуально-змістового, критеріально-оцінювального, орієнтованих на досягнення передбачуваного результату – оптимального рівня педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів. Наочно модель представлено на рисунку 1.

Опишемо складові структурно-функціональної моделі формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів. Мотиваційно-цільовий блок визначає стратегію професійної підготовки, вихідні методологічні і теоретичні положення освітнього процесу, мету і завдання формування педагогічної фасилітації у студентів в умовах освітнього середовища ТНПУ. Обґрунтування цілей і завдань процесу формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів зумовлено основними вимогами соціально-економічного розвитку суспільства до підготовки фахівців галузі професійної освіти.

Одним із провідних положень концепції професійної спрямованості є орієнтація цілей підготовки студентів на кінцевий результат. Тому цілі і завдання професійної підготовки інженерів-педагогів спрямовані на формування в них педагогічної фасилітації. Враховуючи наведене вище, проектування експериментальної структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів та окремих її блоків відбувається з урахуванням мотиваційно-цільового блоку.

В організаційному блоці визначено методологічні підходи (системний, особистісноорієнтований, контекстний, синергетичний та ін.), чинники, принципи (загальнопедагогічні і спеціальні), механізми та умови формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів.

На основі аналізу різних наукових підходів дійшли висновку, що формування педагогічної

фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у освітньому середовищі ТНПУ можливе за умови взаємодії таких методологічних підходів: аксіологічного, особистісно-діяльнісного, особистісноорієнтованого, контекстного, системного, технологічного, рефлексивного та ін., за провідної ролі аксіологічного, особистісноорієнтованого, контекстного і рефлексивного.

Процесуально-змістовий блок включає компоненти освітнього середовища ТНПУ та змістові лінії формування педагогічної фасилітації у майбутніх інженерів-педагогів (емоційно-когнітивний, праксеологічно-поведінковий, рефлексивний компоненти).

Критеріально-оцінний блок структурно-функціональної моделі містить систему критеріїв і показників, сформованість яких дозволяє виокремити рівні педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів. Формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів описується на таких рівнях: репродуктивному, реконструктивному, продуктивному і творчому. Результатом упровадження структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації інженерів-педагогів є підвищення її рівня з перспективою переходу на вищий ступінь.

Обґрунтування та висвітлення окремих елементів структурно-функціональної моделі дозволило узагальнити отриманий результат, основою якого є технологія формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів, що проектується на засвоєних раніше психолого-педагогічних знаннях і сформованих професійних компетентностях. Результатом реалізації структурно-функціональної моделі формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів має бути підготовка кваліфікованих фахівців, здатних виконувати професійну діяльність на високому рівні.

Відмінності структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації в майбутніх інженерів-педагогів від загальноосвітньої моделі педагогічної підготовки полягають у професійно спрямованій психолого-педагогічній і фаховій підготовці інженерів-педагогів, унаслідок чого враховується специфіка їхньої професійної діяльності, яка якісно змінює зміст навчального матеріалу.

Висновки і перспективи подальших розвідок.

Розробка структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів є винятковою потребою, оскільки практично її вже можна ефективно використовувати для формування нового змісту освіти (навчальних планів, програм, написання підручників тощо).

Структурно-функціональна модель технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів в освітньому середовищі ТНПУ відповідає основним методологічним вимогам:

концептуальності, системності, керованості, відтворюваності та ефективності. Вона (модель) визначається цілями, що мають значний вплив на якість професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

Викладене вище зумовлює необхідність

дослідження ефективності запропонованої структурно-функціональної моделі технології формування педагогічної фасилітації майбутніх інженерів-педагогів у процесі вивчення дисциплін професійної та практичної підготовки.

Література:

1. Волкова В. Н. Основы теории систем и системного анализа : учебник / В. Н. Волкова, А. А. Денисов. – СПб. : Изд. СПГГТУ, 1998. – 520 с.
2. Блауберг И. В. Системный подход как современное общенаучное направление [Текст] / И. В. Блауберг, Б. Г. Юдин // Диалектика и системный анализ. – М. : Наука, 1986. – 300 с.
3. Кисла Н. Сутність педагогічної фасилітації / Н. Кисла // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 571 : Педагогіка та психологія. – С. 82–88.
4. Бочарькова Н. Дослідження сутності поняття «педагогічна фасилітація» / Н. Бочарькова // Вища школа : науково-практичне видання. – 2011. – № 3. – С. 98–104.
5. Маслова Е. А. Условия формирования фасилитативной направленности у студентов педагогического колледжа / Е. А. Маслова. – [Электронный ресурс] : Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 1. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/101-5534>.

УДК 378:316.624

Т.М. Горохівська, м. Львів, Україна / T. Horokhivska, Lviv, Ukraine
e-mail: t.gorokhivska@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. В статті розглянуто проблему виникнення девіантної поведінки у студентському середовищі. Зроблено аналіз літератури з різноманітних аспектів проблеми девіантної поведінки дітей, підлітків та молоді. Визначено, що девіантна поведінка – це система вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятим в суспільстві нормам і проявляються у вигляді незбалансованих психічних процесів, неадаптованості, порушенні процесів самоактуалізації та ухиленні від морального та етичного контролю особистості над власною поведінкою, містить різні причини формування і розвитку. Виділено соціально-економічні, соціально-педагогічні, соціально-культурні, психологічні та біологічні причини формування девіантної поведінки. Встановлено, що залежно від способів взаємодії з реальністю та порушення тих чи інших суспільних норм, виокремлюються наступні види девіацій: делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, наркозалежна поведінка, психопатологічна поведінка. Проаналізовано ті види девіантної поведінки, які найчастіше спостерігаються в сучасному студентському середовищі – делінквентну і адиктивну поведінку. Виокремлено форми делінквентної поведінки, як сукупності протиправних вчинків людини: проступки, правопорушення, злочини, а також основні групи адиктивної поведінки: нехімічні адикції, хімічні адикції, проміжні форми адикції. Запропоновано способи педагогічної профілактики делінквентної та адиктивної поведінки в сучасному студентському середовищі.

Ключові слова: девіантна поведінка, норма, студент, особистість, види девіацій, делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, хімічні адикції, нехімічні адикції, проміжні форми адикції, студентське середовище.

Pedagogical conditions of prevention of deviant conduct in the modern student environment

Annotation. In the article the problem of origin of deviant conduct is examined in a student environment. The different scientific literature is analyzed near the decision of problems of deviant conduct of children and young people. The concept of deviant conduct is observed as a system of actions or individual actions that are contrary to accepted society norms. Deviant conduct includes different reasons of formation and development. It was found causes that influenced the origin of deviant conduct: social-economic, social-pedagogical, social-cultural, psychological and biological causes. The author determines the types of deviancy: delinquent behavior, addictive behavior, drug addict's behavior, psychopathological behavior. Analyzes the types of deviancy which arise in students environment - delinquent behavior and addictive behavior. Identified and justified the forms of forms of delinquent behavior as a totality of illegal actions: misconduct, offences, crimes. Implementation of main groups of addictive behavior: chemical addiction, non-chemical addiction, intermediate forms of addiction. Some advices of methods of pedagogical prevention of delinquent behavior and additive behavior in the modern student environment is described in the article.

Key words: deviant conduct, norm, student, personality, types of deviancy, delinquent behavior, addictive behavior, chemical addiction, non-chemical addiction, intermediate forms of addiction, student environment.